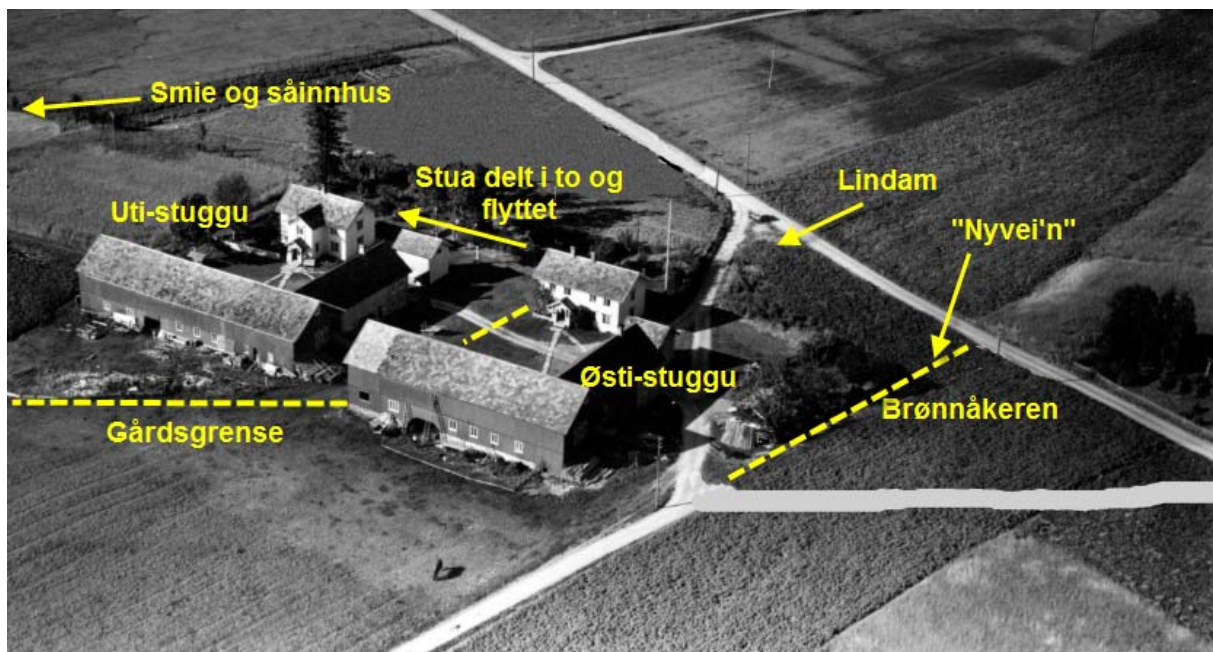

Langs Åsvei'n «fær i ti'n» Roar Aarnes

I tidligere tider var veiskillet til Åsveien litt annerledes enn det er i dag. Da var det et veiskille for de som kom vestfra og et for de som kom østfra. Veien østfra var mere en avlingsvei for Søstu, men folk «østant grenda» brukte også denne når de hadde ærend «sørover». Den offisielle veien gikk fra der hvor postkassene står i dag og tett inntil husa i Nigarda. Disse to vegene møttes ved låvebrua i Nigarda. Dagens trasé forbi Øststuggu Nigarda ble anlagt etter krigen og gikk i daglig tale under navnet "Nyvei'n" til langt opp i 60-åra.

Åkeren mellom de gamle veiskillene het "Brønnåkeren" og det tyder på at det har vært en brønn her. Det har også antageligvis vært en lindammen her, for i 1883 drukna Sigrid Olsdatter Sorte (bestemor til Gunnar Sorte) i en dam like ved gården. I kirkeboka er det notert: "Drukne ved utfald i en Dam". Hun var da 71 år og hadde da vært enke i 13 år og hadde født 6 barn, hvorav kun et av disse levde opp. Denne dammen må ha vært ved det vestre veiskillet, like ved der melkerampa sto. I min barndom samlet det seg alltid vatn etter store regnfall, og på vinters tid var området islagt. Det var her jeg tok mine først vaklende skøytetak i slutten av 50-åra, med krokskøyter fastspent med lærreimer på beksømskoene.

Et arrangert bilde som viser hvordan det så ut i Nigarda rundt 1900.

Nigarda Sorta

Inntil 1853 var Nigarda Sorta én gård, fradelt fra Søstu Sorte i 1739. I 1853 ble Nigarda delt i to mellom far og sønn. Det var Sivert Nilsen Sorte og sønnen Bersvend som delte. Det var skolelærer Peder Estensen som foretok skiftet. Han kunne sin matematikk og geometri, og ble ofte benyttet under deling av gårder eller skifting av jord. I sine erindringer skriver han at han var "paa Sorte og byttede mellom Sivert og hans Søn Bersvend".

I skiftedokumentet står:

"Da den var delt fik Fader Valget at skulde faa vælge hvilken Del han vilde og da tog han østre Del, der fremdeles beholder Navnet vestre Sorte, og Sønnen Bersvend fik altsaa vestre Del, der faar Navnet ytre vestre Sorte."

Grenselinja ble gående tvers gjennom husa:

"Grændselinjen imellem dem begynder strax nordenfor Hovedbygningen ved nordre Sortes Eiendom, hvor der nedslages en Pæl No. 1, derfra i Syd midt igjennem Hovedbygningen og Laden til søndenfor denne Pæl No. 2....."

"Husene blev saaledes Deelt: Sivert fik af Hovedbygningen Kammeret og Daglistuen med Vægg. Af Udhusene det større Stabur, Storføhuset, Smaaføhuset og Svinhuset. Bersvends Del af Hovedbygningen: Kjøkenet, Fordørren og den vestre Stue. Af Udhusene det mindre Stabur, Stalden, Fjøskskjulet, Staldskjulet og Størhuskammeret. Sivert har Adgang igjennem Fordøren og Benyttelse af Kjøkenet i 2 Aar fra Dato og Bersvend skal deltage med Sivert i det Halve af Bekostningen i at opsætte en Skorsten. "

Dette er opptakten til Utistuggu og Østistuggu Nigarda. Først en generasjon senere, etter at Bersvends svigersønn Peter Nilsen Sorte overtok Sorte Vestre Ytre, ble trønderlåna kappet i to, og den vestre delen flytta ca. 50 meter mot vest samtidig som det ble satt opp nytt uthus. Gårdsvegen til Utistuggu gikk gjennom gårdplassen i Østistuggu.

Østistuggu Nigarda, Gnr. 152 br. 3

Her bodde Gunnar og Gurina Sorte. Det var Gunnar som hadde ansvar for snøbrøytinga av roden Sorte – Stuberg, før det ble motorisert brøyting. Plogen var laget av tre og ble dratt av to hester. De siste åra han brøyta, hadde han "Svarten", og lånte "Brunen" av nabokjerringa Beret Lillemo i Utistuggu. Når roden var ferdig brøyta, betraktet Gunnar resultatet kunne han slå sammen bladvottene og utbryte: *"Å-hooo, - de' vart ein fin chausse"*. Utenom sesongen sto plogen parkert på Persberget, øverst i Kveintrøa, akkurat der Olaf Sorte senere bygde hus og bosatte seg (Olmabo 152/14).

Gunnar gikk på skråtobakk, - han tygde "Blå Swizent" og hadde spyttbakke under utslagsvasken på kjøkkenet.

Gunnar var nest eldste sønn på gården og storebroren, - Sivert, var 3 år eldre. Foreldrene var Ola Sivertsen Sorte og Sigrid Gunnarsdatter Ekren fra Østigarda Ekren (Gnr. 149/1). Da disse to guttene var henholdsvis 6 og 9 år gammel, dør deres mor Sigrid. Faren gifter seg igjen 3 år senere med Anne Eysteinsdatter Elvrumstrø og de får sønnen Erling Sorte som senere bosetter seg på Myrstad.

Gunnars 3 år eldre bror, Sivert, sa fra seg odelen og reiste til Amerika i 1904. Her slo han seg ned i Portland Oregon som snekker og tømmermann. Da Sivert ble registrert i de militære ruller i forbindelse med mobiliseringen til den første verdenskrig (World War I Draft) i 1918, oppgir Sivert sin bror "Gunder Olsen Sorte from Hell" som sin nærmeste pårørende. Den 9. mai 1925 omkommer Sivert i en arbeidsulykke i Portland. Han faller ned fra en stilasje og dør kun 44 år gammel. Sivert var ugift, men han var forlovet med Mette Skolmli («Amerika-Mette»), søster til Håkon Skolmli på Sanda Mona. Mette forble ugift og hun døde i 1958 i Oakland California.

Like før Ole Sivertsen Sorte dør i august 1907 overtar Gunnar gården etter sin far. Da var det 1 hest, 3 kyr og 4 småfe på gården. Gunnar er da 23 år og fortsatt ungkar. Han er da alene om ansvaret for gården, stemora Anne på 48 år og halvbroren Erling på 6 år. I 1914 dør Anne og de to halvbrødrene, - Gunnar og Erling på henholdsvis 30 og 13 år blir alene. Året etter, - i 1915, giftet Gunnar seg med Gurina Bakken. Hun kom fra Kvithammer og var yngste datter i en søskenflokk på 11. Foreldrene var Gunnar Bakken og Sigrid Folvik.

Bryllupet sto i februar og samme året satte Gunnar opp nytt uthus. Fjøset var i tømmer, og stallen og låven og masstua var av reisverk. Selve våningshuset og stabburet på gården var i tømmer og er fra årene rundt 1739 gården be delt fra Søstun. Begge disse bygningene står fortsatt i Nigarda Sorta.

Gunnar og Gurina fikk 3 barn:

- Olaf Sorte 1915 - 1990
- Sigrid g. Rofstad 1919 - 1996
- Sivert Sorte 1927 - 1997

Gurina og Gunnar Sorte

Under krigen hadde Gunnar og Gurina leieboere i masstua. Det var Herr og Fru Five. Sammen med Aasen grunnla Five trelastforretningen Aasen og Five AS på Stjørdalen tidlig på 30-tallet, og under krigen la tyskerne beslag på eiendommen hans (Bakkehuset Gnr. 84 br. 84 (Wellendorffhuset)). Dermed måtte Five finne annet losji, og ble derfor boende i masstua hos Gunnar og Gurina i Nigarda til krigen var over. Five gikk alltid pent kledd med tversoversløyfe og han skilte seg ut fra de andre «kaillan» i grenda som til daglig gikk i busserull og vømmøl. Five hadde dessuten en bokser, - en hunderase som var så å si ukjent i Sortasgrenda på den tida. Det gikk stort sett på elghund, buhund og hårråhund i Sorta, og derfor var ungene redd bokseren på grunn av utseendet, - selv om hunden var snill som et lam.

Under krigen var Gunvor Trondsethås taus hos Gunnar og Gurina, og hjalp til med både hus- og fjøsstell. Hun ble senere gift med Olaf Thyholt

I 1949 overtok sønnen Olaf gården etter sin far, men etter en tid forpaktet han bort gården i en 10-års periode til Per Aarnes, for så selv å overta driften igjen. I 1952 bygde Olaf på våningshuset mot øst. Etter at husa i Utistuggu Nigarda brant ned til grunnen i august 1956, bodde familien Aarnes og Beret Lillemo i dette tilbygget inntil nye hus ble gjenoppreist.

Gunnar Sorte døde i 1966, 82 år gammel og Gurina Sorte døde i 1971, 84 år gammel.

Uti-stuggu Nigarda Gnr. 152 br. 4

Bersvend Sorte som fikk fradelt denne gården giftet seg med Edrikke Hågensdatter Kyлло. Hennes bror Peder Hågensen hadde kjøpt, Østu Nordistun og Edrikke kom dit som taus. Da var ikke veggen lang til Nigarda og søt musikk oppsto osv.

Bersvend og Edrikke hadde en datter, - Randi, og hun ble gift med Petter Nilsen Lillemo fra Åsan (Gnr 155 br. 2). De fikk også kun en datter som vokste opp, - Beret Petersdatter.

3 generasjoner Sorte i 1908

Bakerst datteren Beret. Foran foreldrene Petter og Randi og mormora Edrikke.

Petter og Randi giftet seg i 1879, og fortsatt bodde familiene i Østi-stuggu og Uti-stuggu Nigarda i det samme huset. Det var ikke før i 1898 at Petter kappet huset i to og flyttet den ytterste delen av huset 50 meter vestover. Nytt fjøs og stall ble satt opp i tømmer i 1910. I 1914 bygda han på uthuset med låve og masstu.

Peter Nilsen hadde en søster, - Ingeborganna Nilsdatter som var enke og bosatt oppi Granåsen (Gnr. 186 br.1). Da hun dør i 1910 blir hennes to barn, - Anna og Ole Andreas, foreldreløse. Anna som da

Langs Åsvei'n «fær i ti'n»

var 16 år var da tjenestejente i Leren, og Ole Andreas som da var 11 år, kom til Nigarda til sin onkel og tante. Her vokste han opp, - men beklageligvis døde han i spanskesyken i 1920, - 21 år gammel. Søstra Anna Granås kom senere til Øver-Eidum som taus, og her ble hun til hun døde 1982.

Beret Sorte giftet seg med Bortinus Lillemo i 1913.

Bortinus kom fra Mona og var nr. 10 i en søskenflokk på 12. Etter å ha avtjent verneplikt og gått som dreng hos søstera Anne i Øver-Eidum et par år, reiste han til Amerika for å prøve lykken der. Han reiste sammen med to andre Sortasbygger, - Sivert Sorte fra Østi-stuggu og Torstein Røan. Bortinus fikk etter hvert hjemlengsel og han reiste tilbake til Norge i 1911.

I 1917 overtok han gården etter svigerfaren Petter Sorte.

Beret og Bortinus fikk 4 barn:

- Reidun Margit 1914 -1918
- Olaus g. Aarnes 1919 – 2003
- Asbjørg 1922
- Reidun g. Volden 1926 - 2006

2. juledag i 1935 dør Bortinus Lillemo. Nyttårsaften sto følgende notis i Stjørdalens Blad:

"Bortinus Lillemo på Nedre Sorte i Lånke avgikk ved døden 2. juledag nær 58 år gammel. Ifjor var Lillemo på sykehus og blev operert for maveonde og han blev riktig bra, men for et par måneder siden måtte han atter en tur på sykehuset. Sykdommen hadde satt seg fast i strupehodet, og noe håp om bedring var det ikke.

Bortinus Lillemo har vært en av sin bygds mest benyttede menn. Han var innsiktsfull og grei, og var således lett å arbeide sammen med. Han var medlem av herredsstyret, innvalgt av venstre, og varamann til formannskapet. Dessuten var han formann i Lånke sykepleierforening, varamann i Draveng dampsg, revisor i Lillefjell sauser hvor han tidligere også har vært kasserer, - og medlem av styret i Lånke mållag.

Bortinus Lillemo hadde ved dyktighet skapt sig et stort arbeidsfelt og om hans virke vil det bare bli talt anerkjennende ord."

Tirsdag 14. januar 1936 to følgende å lese i Stjørdalens Blad:

"Minneord over B. Lillemo.

Ved begynnelsen av Lånke herredstyes møte igår holdt ordfører Stenvig en kort minnetale over Bortinus Lillemo, Sorte, som døde før jul. Ordf. uttalte bl. a. at Lillemo var en i alle deler utmerket og dyktig mann, som alle hadde lært å sette pris på. Ordføreren takket videre avdøde for det han hadde utført innen kommunen. Bortinus Lillemo blir dypt savnet og vi minnes ham med vedmod, uttalte ordføreren tilslutt. - Representantene påhørte minnetalen stående."

Bortinus Lillemo 1878 - 1935

Da Bortinus dør blir det kun kvinnfolk igjen på gården: - enka Beret på 51 år med 3 døtre i alderen 16, 12 og 9 år, samt mora Randi som da var 81 år gammel, - blind og sterkt preget av demens. Beret måtte ha mannfolk hjelp på gården, og Martin Stræte kom dit som dreng. Her blir han fram til jul i 39, da han var utkalt som nøytralitetsvakt i Finmark. Martin Stræte omkom i april dagene 1940 under kampene i Gratangen. Martins bror, - Gunnar Stræte overtok da et par år som dreng inntil Per Aarnes kom dit tidlig på året i 1942, nyutdannet fra Gjermundnes Landbruksskole. Dette endte med at han ble gift med odelsjenta, og i november 1945 kjøpte han gården av svigermora for kr. 4.500 pluss et årlig kår på kr. 600.

Under krigen var det folksomt i Uti-stuggu Nigarda. Etter at gamle mor Randi som bodde på kjøkkenloftet døde i november 1939, ble disse rommene leid ut. Da Inga og Reidar Rønning giftet seg i 1942, flyttet de inn på kjøkkenloftet i Utistuggu Nigarda. Her bodde de til over krigen, og deres sønn Ivar ble født mens de bodde her.

Langs Åsvei'n «fær i ti'n»

Buhagen som var framhaldsskolelærer bodde også i Uti-stuggu Nigarda i de siste krigsårene, mens det var framhaldsskole i Bedehuset i Sorta.

14 august 1956, dagen etter at det siste høylasset var kjørt i hus i Uti-stuggu Nigarda, ble gården totalrasert av brann. Alle hus bortsett fra stabburet brant ned. Heldigvis var det østavind denne dagen, ellers hadde nok begge gårdene i Nigarda blitt offer for flammene. Da gården ble bygd opp igjen, ble husene satt opp 50 meter lenger vest.

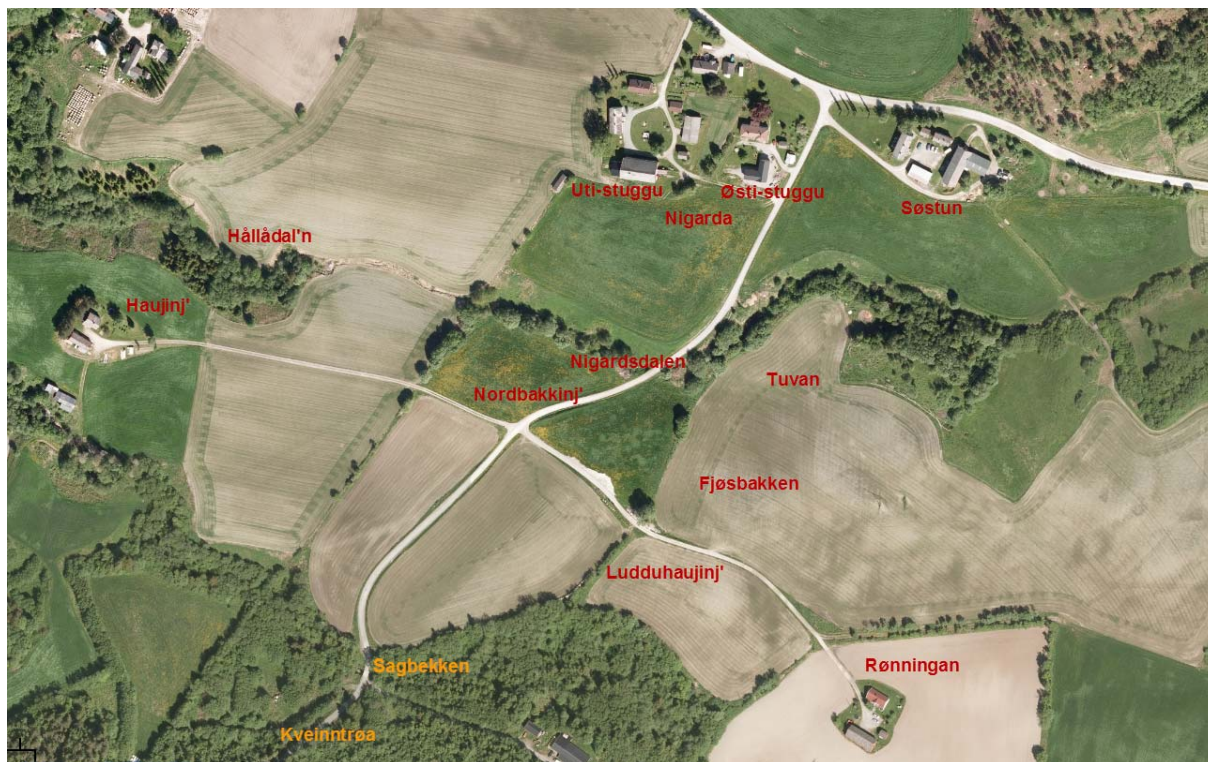
Beret Lillemo døde i september 1962 og de siste 3 år av sitt liv var hun totalt blind.

Nigardsdal'n og Nordbakkinj'

Fra Nigarda går vegen nedover mot Nigardsdalen og over Nigardsdalsbekken før den fortsetter opp Nordbakkinj'. Over Nigardsdalsbekken var det ei gammel steinbru inntil 1958, - da ble brua utbedret og Nigardsdalsbekken ble lagt i sementrør med fyllmasse over.

I Nigardsdalsbekken gikk det fisk til ut på 1950-tallet. Da var det nok utslippet fra landbruket, - silosaft og utslipp fra halmluting som satte en stopper for livet i og langs bekken. Det gikk også ål opp i Nigardsdalsbekken. Kåre Skolmli husket at han som guttunge under krigen, fisket ål i Nigardsbekken med mark på små angler. Ålen fikk de omsatt hos Herr og Fru Five som losjerte i masstu hos Gunnar Sorte i Nigarda. Five og kona hadde sans for ål, og betraktet dette som en delikatesse. Derfor betalte de kr. 1 pr. ål, - kjærkomne penger som kom godt med for småguttene på butikken til Martin Lillemo. Herr og fru Fives hang etter ål var viden kjent blant guttungen i hele Stjørdal. Til og med «Hæsj-rampen» fant veien til Sorta for å tilby nyfanget ål til leieboerne i masstu i Nigarda. Det rike fiskelivet i Nigardsbekken førte også til at oteren hadde tilhold i Nigardsdalen. , men denne forsvant også fisken på 50-tallet.

På sørsida av Nigardsalen, - oppå Nordbakkinj', går det av to gårdsveger. Til høyre går gårdsvegen utover til Haujinj', egentlig Eidumshaug, men plassen fikk navnet Stendal da den ble skilt ut som eget bruk. Tar man av til venstre oppe på "Nordbakkinj", - kommer man opp på "Ludduhaujinj". Her sto det ei «luddu» (høyløe) i gamle dager, derav navnet «Ludduhaujinj». Dette er gårdvegen til Rønningen.

Langs Åsvei'n, - Nigarda - Sagbekken